

NR. 2 (18) FEBRUARIE 2022

Cetatea Cavalerilor

Fondator: Col. r. Dr. Constantin MOȘINCĂT
 Editor: Asociația Națională a Cavalerilor de Clio
 Editura Tipo MC, Oradea-2020

Cartea Mea e și a Ta! ISSN 2734-6889 - ISSN-L 2734 - 6889

125 de ani de la înființare

ȘCOALA SUPERIOARĂ DE RĂZBOI DIN BUCUREȘTI (1889-1948)

Comandor (r) prof. Dr. Aurel PENTELESCU¹

Supranumită în epocă „Universitatea Militară Românească” sau „cel mai înalt for de învățătură militară”², Școala Superioară de Război din București, de-a lungul existenței sale, de aproape șase decenii (1889-1948), și-a îndeplinit misiunea pentru care a fost creată: formarea ofițerilor de stat major de care Armata Română avea nevoie în toate structurile sale și răspândirea în Armată a celor mai înalte cunoștințe militare ale vremii (doctrină militară). Un document din Arhivele Militare, din anul 1945, care licita „însușirile esențiale” și „defectele care întunecă valoarea” ofițerului de stat major, pe baza experienței dobândită în cele două războaie mondiale ale secolului al XX-lea, evalua Școala Superioară de Război din București ca fiind „instituție de înaltă cultură academică”³, evidențiindu-i meritele în formarea ofițerilor de comandă și de stat major ai Armatei Române.

Preliminariile

Războaiele napoleoniene de la cumpăna veacurilor al XVIII-lea și al XIX-lea, cât și alte acțiuni militare europene din prima parte a veacului al XIX-lea au pus în evidență complexitatea confruntărilor militare a statelor beligerante și nevoia unui corp de ofițeri specializați în organizarea și conducerea operațiunilor militare. De aici – simplificând puțin lucrurile – ideea înființării unor școli de război pentru formarea ofițerilor de stat major și răspândirea ideilor și doctrinei militare la toate nivelele armatelor, unitatea de concepție asigurând nemijlocit unitatea de acțiune în operațiunile militare terestre și navale.

Drept urmare, au fost înființate școli superioare de război în majoritatea statelor europene occidentale, astfel: la Bruxelles (Belgia) – în 1859; la Torino (Italia) – în 1867; la Berlin (Germania) – în 1872; la Paris (Franța) – în 1876⁴.

În România – după cum se va arăta – s-a încercat înființarea unei astfel de școli încă din anul 1872, dar lipsa fondurilor și vitregia vremurilor au plasat evenimentul abia în anul 1889, deci cu o întârziere de 17 ani. Să notăm, în context, că în războiul franco-prusian din anii 1870-1871, Franța a fost învinsă, iar Germania s-a proclamat imperiu (la 18 ianuarie 1871), încheindu-și procesul de unificare statală prin forța armelor. Liderul militar de primă mărime a fost feldmareșalul german Helmuth Carl Bernhard conte von Moltke (1800-1891). Analistii militari de ieri și de azi îl apreciază pe feldmareșalul von Moltke drept unul din creatorii armatelor de factură națională, strateg al „războiului total”, purtat cu mari efective și angajarea întregii economii – industriale și agricole – în susținerea efortului de luptă. Lui i se datorează – și faptul este semnificativ în contextul evocării de față – organizarea de baze moderne a serviciului de stat major și transformarea acestuia în „creierul armatei”⁵.

Este meritul de necontestat al Domnitorului Alexandru Ioan Cuza (1820-1873, domnitor: 1859-1866) de a fi organizat Armata Română pe baze moderne, după model european, prin ministrul de Război, generalul Ion Emanoil Florescu (ministru de Război 1859-1865; 1871-1876), creându-se, chiar din anul 1859, Statul Major General, ca organ de direcție al Armatei, încadrat cu: ofițeri absolvenți ai

școlilor de război din străinătate (Bruxelles, Torino etc.); ofițeri de geniu și artilerie; ofițeri de front apți pentru serviciul de stat major⁶.

De precizat că numărul mic al ofițerilor români care studiau la școlile de război din străinătate, precum și nevoile presante ale dezvoltării și întăririi Armatei Române în vederea dobândirii, fie și prin forța armelor, a Independenței de Stat a României, au făcut pe generalul Ion Emanoil Florescu să stăruie și să obțină, la data de 18 martie 1872, Înalta aprobare a Domnitorului Carol (1839-1914; domnitor: 1866-1881; rege 1881-1914) ca să ia ființă și la noi o Academie de Război, cu studii pe trei ani. Acest decret nu a putut fi pus în aplicare, din lipsă de fonduri. Mai mult, plecarea generalului Ion Emanoil Florescu de la Ministerul de Război (1876), precum și desfășurarea războiului ruso-româno-turc din anii 1877-1878 au amânat timp de 17 ani întemeierea Școlii Superioare de Război din București. Între timp, după dobândirea Independenței de Stat a României, în 1881, a fost o nouă încercare de a deschide cursurile conform decretului din 1872. În acest scop, colonelul Eracle Arion este numit director al școlii, iar *Legea de Stat Major* din martie 1883, la art.4 prevedea bazele de organizare și funcționare a școlii, în subordinea Marelui Stat Major⁷. Cu toate acestea, abia în 1889 viața Școlii Superioare de Război din București va deveni realitate, dincolo de greutățile specifice oricărui început, în acele vremuri frământate.

Înființarea Școlii Superioare de Război

La 8 august 1889, sub nr.14498, ministrul de Război, generalul Gheorghe Manu (ministru de Război: 12 noiembrie 1888 - 3 noiembrie 1889; președintele Consiliului de Miniștri: 5 noiembrie 1889 - 15 februarie 1891) a prezentat un Raport Majestății Sale Regelui Carol I prin care: a) amintește că *Legea asupra serviciului de Stat Major* din martie 1883, la art.4 prevede înființarea unei „Școli Superioare de Resbel”; b) solicită aprobarea proiectului de Decret care se alătură. Astfel, Regele Carol I a semnat, la Castelul Peleş – Sinaia, în data de 8 august 1889, Înaltul Decret nr.2073 de înființarea Școlii Superioare de Război, cu sediul în București (Anexa nr.1)⁸.

Pe baza Înaltului Decret Regal nr.2073 din 8 august 1889, art.14, Ministerul de Război a elaborat *Regulamentul de organizare și funcționare* a acestei instituții de învățământ superior din România, aprobat de Regele Carol I⁹. Regulamentul detalia amplu prevederile Înaltului Decret Regal, precizând, de la început că: „Școala Superioară de Război are de scop pregătirea ofițerilor pentru serviciul de Stat Major și răspândirea în armată a înaltelor cunoștințe militare” (Art.1) și că: „Această Școală se înființează pe lângă Marele Stat Major. Șeful Marelui Stat Major are supravegherea superioară asupra mersului Școlii, cât și asupra examenelor în general” (Art.2)¹⁰.

Potrivit unor aprecieri ulterioare (la bilanțul celor 50 de ani de activitate, în 1939), deși organizată după model european, Școala Superioară de Război din București a avut numeroase carențe în organizarea și funcționarea acesteia, cu precădere în primele două decenii (1889-1909), când la 15 aprilie 1909 a intrat în vigoare noua *Lege pentru serviciul de Stat Major*, în baza căreia s-a elaborat un nou *Regulament de organizare și funcționare*¹¹. Acest regulament a înlăturat formalismul inițial (pregătirea și interogația cu carnetul de notițe, interzicerea intervenției ofițerilor-elevi în discuție etc.), care făcea ca școala să apară prea rigidă, în condițiile în care „se repetau cu oarecare dezvoltare multe din cursurile școlilor militare”¹².

Tot la începuturile sale, în baza Regulamentului din 1889, Școala Superioară de Război „nu dădea tacticii generale importanța pe care i-o dăm noi astăzi”¹³. Și încă multe alte aspecte asupra cărora nu este locul să insistăm¹⁴. Precizăm doar faptul că Regulamentul din anul 1909 a extins scopurile Școlii Superioare de Război, care prevedea, alături de cele două de până acum, un al treilea și anume „să procure ofițerilor o bază de pregătire în vederea comenzii și conducerii unităților”¹⁵, fapt receptat benefic în armată, rămas în vigoare și astăzi sub expresia: ofițeri de comandă și de stat major.

Mai precizăm că prin Regulamentul din 1909 Școala Superioară de Război a inclus în dinamica procesului de învățământ cursuri noi, cu mare impact în conducerea trupelor și pregătirea multilaterală a ofițerilor-elevi (studenți) precum: Științele politico-sociale, Dreptul internațional, Literatura română, Istoria universală, Logica, Psihologia ș.a.¹⁶ După războiul mondial din anii 1914-1918 doctrina și spiritul Școlii Superioare de Război din București se vor modifica în profunzime, un nou Regulament, elaborat în anul 1931, va licita noile aspecte.

Revenind la anul 1889, anul înființării Școlii Superioare de Război din București, găsim nimerit să cităm din Cuvântarea-raport la semicentenarul instituției a generalului adjutant regal Paul Teodorescu, fost comandant al acestei instituții militare de învățământ superior, timp de un an (1 decembrie 1936 - 1 decembrie 1937), dar care a inițiat și supravegheat construcția localului din Șoseaua Pandurilor – București, inaugurat la 6 decembrie 1939, astfel: „Deși s-au pierdut 17 din vechimea ei (a Școlii Superioare de Război din București – n.n.), este totuși cu deosebire măgulitor pentru oștirea română, că fruntași ei să se fi gândit încă din 1872 la crearea unei Școli de Război cu menirea de a răspândi în armată înaltele cunoștințe militare ale vremii și de a forma ofițeri de stat major de care armata noastră, din ce în ce mai puternică, avea neapărată nevoie (...). Se cuvine deci astăzi, când sărbătorim 50 de ani de viață ai acestei instituții, care a cunoscut nu numai greutățile începutului, dar și amenințări în existența ei (căci în anul 1901 era cât pe aici să fie desființată), să aducem prinosul nostru de adâncă recunoștință memoriei Regelui Carol I, întemeietorul Școlii și salvatorul ei de la 1901, precum și tuturor acelor dintre precursori – care au slujit în acest altar al culturii, de la înălțimea unei conștiințe superioare, asigurându-i progresul și reputația pe care o are astăzi”¹⁷.

Deschiderea cursurilor în anul 1889

Fiind în subordinea Marelui Stat Major al Armatei Române, Școala Superioară de Război a fost „găzduită” în patru camere mari și cinci cămăruțe, la ultimul etaj, aripa dinspre actuala stradă General Constantin Cristescu, în localul din strada Știrbei Vodă, unde era sediul Marelui Stat Major, azi sediul Direcției Naționale Anticorupție.

Dacă întemeietorul Școlii Superioare de Război din București a fost Regele Carol I (faptul justifică pe deplin actuala denumire a instituției militare de învățământ superior – Universitatea Națională de Apărare „Carol I”), primul organizator și comandant al acesteia a fost generalul adjutant regal Ștefan I. Fălcoianu (1835-1905; șef al Marelui Stat Major al Armatei Române între 20 octombrie 1877-1878, 15 aprilie 1883 - 23 mai 1884 și 13 ianuarie 1866-18 și ministru de Război în guvernul Ion C. Brătianu între 23 iunie 1884 și 13 ianuarie 1886)¹⁸.

Deschiderea oficială a cursurilor Școlii Superioare de Război din București a avut loc în data de 5 noiembrie 1889, în prezența prim-ministrului Gheorghe Manu, generalului adjutant regal Ștefan I. Fălcoianu, generalilor Alexandru Cernat și Eraclie Arion, precum și a „domnilor profesori militari și civili, a ofițerilor de stat major și a ofițerilor – elevi ai noii școli”. S-a săvârșit „serviciul divin, obicinuit la aceste ocazii”¹⁹. De precizat că în preajma deschiderii cursurilor Școlii Superioare de Război din București, adică în data de 4 noiembrie 1889 a fost pus în vigoare *Regulamentul Școlii Superioare de Război*, primul astfel de document de organizare și funcționare a instituției – după cum s-a mai arătat²⁰.

Evoluția învățământului

La semicentenarul instituției, în 1939, în lucrarea *Istoricul Școlii Superioare de Război, 1889-1939*, procesul de învățământ și alte detalii de ordin istoric au fost analizate pe decade calendaristice, utilizând criterii identice, cu informații extrem de utile și interesante. Spre exemplu, în cadrul primei decade, 1889-1899, între altele se face precizarea că sub îndrumarea generalului adjutant regal Ștefan I. Fălcoianu și a maiorului Gheorghe Mareș, directorul de Studii, „a ieșit în 1891 prima promoție de ofițeri absolvenți ai Școlii Superioare de Război”, compusă din 10 ofițeri, din care au fost brevețați șapte, iar la semicentenarul instituției se aflau în viață generalii Constantin Anastasie – atunci locotenent de infanterie, Ion Popovici – atunci locotenent de infanterie și Ioan Toplicescu – atunci căpitan de cavalerie²¹.

Sintetizând evoluția învățământului militar superior în cei cincizeci de ani de existență ai Școlii Superioare de Război din București, în Cuvântarea-raport la semicentenarul instituției, generalul adjutant regal Paul Teodorescu afirma: „În decursul celor 50 de ani, scopul Școlii de a pregăti ofițeri de stat major și de a răspândi cunoștințele superioare în armată, a fost urmărit cu tenacitate”²². Pentru a adăuga imediat: „Pentru atingerea acestui scop, cum era și firesc, învățământul a mers pe dibuite, a avut de suferit multe încercări și prefaceri, totuși a mers neconținut pe linia progresului, ținând pasul cu cerințele vremurilor”²³.

În aceeași Cuvântare-raport, generalul adjutant regal Paul Teodorescu afirma: „Metodele întrebuințate au fost la început mai mult teoretice. Deși, chiar din toamna deschiderii școlii, la Manevrele

Regale din 1889, Regele Carol I spunea: «Am simțit o vie satisfacție de a fi față la manevrele executate cu două corpuri de armată, care a fost o adevărată școală de război»; vrând să sublinieze prin aceasta **metoda practică** (s.n.) ca bază de învățământ; cu toate acestea Școala a folosit multă vreme metodele teoretice, de care ne-am resimțit la începutul războiului trecut (1916-1919 – n.n.). Dar de atunci încoace s-au făcut mari progrese, aplicațiile de cazuri concrete pe hartă și călătoriile în teren (numite și călătorii de studii – n.n.), cu simplă și dublă acțiune, fac regula”²⁴.

În context, precizăm și faptul că în timpul celui de-al Doilea Război Mondial și participarea Armatei Române la acțiunile militare, atât în Est cât și în Vest (1941-1945), cursurile Școlii Superioare de Război nu au fost întrerupte, școala oferind condițiilor de front ofițeri de comandă și de stat major cu pregătirea militară superioară adecvată. Cu alte cuvinte, nu s-a repetat greșeala săvârșită în anii 1914-1918, când cursurile școlii au fost întrerupte, desfășurarea acțiunilor militare având de suferit din cauza lipsei unor cadre de comandă și de stat major cu pregătirea militară superioară în dinamica evenimentelor²⁵.

Revenind la cuvântarea raport menționată, în sinteza asupra consimțământului învățământului, generalul adjutant regal Paul Teodorescu afirma: „Sub raportul doctrinar am putut împărți cei 50 de ani în două epoci bine distincte: a) Prima, cea dinainte de război (1889-1914 – n.n.), dominată de spiritul ofensiv, sub influența campaniilor napoleoniene foarte mult studiate în Școala noastră; sub imperiul răsunătoarelor războaie contemporane; și, mai ales, sub impulsul dorinței de realizare a idealului nostru național. Acestei doctrine datorăm: intrarea noastră de două ori în Ardeal – prin care am afirmat voința hotărâtă pentru întregirea neamului; și totuși, mai târziu, ofensiva noastră până la Budapesta – prin care s-au pecetluit odată pentru totdeauna drepturile noastre în fruntariile actuale; b) A doua epocă, aceea după război, dominată de spiritul defensiv, ce a izvorât în mod firesc din îndeplinirea idealului nostru național. Dar de un spirit defensiv activ (nu pasiv), gata de ripostă pentru apărarea integrității și independenței scumpei noastre țări”²⁶.

În acest context, cu totul remarcabile sunt *Directivile pentru anul de învățământ 1937-1938*, date sub semnătura generalului adjutant regal Paul Teodorescu, unde problematica doctrinară includea aspecte noi, astfel: „Situația noastră geografico-politică, ca și posibilitățile noastre, ne impun în mod hotărât războiul de mișcare. Studiul acestei forme a războiului, pe care Școala îl preconizează, impune tratarea problemelor tactice cu un spirit și o mentalitate înnoite de perspectivele pe care mijloacele moderne ale tehnicii și științei, în general, le oferă artei militare”²⁷. Pentru a preciza imediat: „În această ordine de idei, va trebui să admitem că bătălia și lupta de întâlnire vor constitui situații frecvente în operațiile noastre, în vederea cărora urmează să ne orientăm în special preocupările”²⁸.

Directivile, în continuare, dezvoltau ideile pentru acțiunile militare în ofensivă, în defensivă, precum și în situațiile tactice speciale (utilizarea tancurilor, avioanelor etc.), pentru a conchide: „Întregul nostru învățământ tactic trebuie să se dezvolte **pe linia dinamică a operațiunilor de război** (s.n.). În acest scop, studiile noastre tactice nu se vor limita exclusiv la «pregătirea» unei operațiuni; conducerea operațiunilor, făcând prezentă intervenția reacției inamice, urmează să întregească și să dea viață, întotdeauna, aplicațiilor noastre. Prin acest procedeu se va scoate în relief necesitatea hotărârilor rezezi, a soluțiilor clare și simple, a spiritului de întreprindere și a gustului de răspundere, atât în concepția cât și în execuția unei operațiuni”²⁹.

Evident, astăzi, asemenea operațiuni sunt considerate arhicunoscute. La vremea aceea, ele solicitau, sub raport doctrinar, întregul proces de învățământ din Școala Superioară de Război. Dovada fiind în acest sens acțiunile militare ofensive și defensive desfășurate de structurile operative ale Armatei Române în anii celui de-al Doilea Război Mondial, care, evident, la rândul lor, au adus elemente noi și o bogată experiență de luptă.

Note:

¹ Comisia Română de Istorie Militară.

² *Istoricul Școlii Superioare de Război, 1889-1939*, București, 1939, p.20.

³ Arhivele Militare Române (în continuare A.M.R.), Fond Școala Superioară de Război (în continuare S.S.R.), dosar nr.676, f.320.

⁴ „Universul”, anul 56, nr.337, vineri 8 decembrie 1939, p.7 (Cuvântarea generalului Paul Teodorescu, ministrul Aerului și Marinei la inaugurarea noului local al Școlii Superioare de Război din Șos. Pandurilor – București).

⁵ Vezi fișa feldmareșalului von Moltke, în C. Căzănișteanu, V. Zodian, A. Pandea, *Comandanți militari Dicționar*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983, pp.224-226.

⁶ *Istoricul Școlii Superioare de Război, 1889-1939...*, p.29.

⁷ *Ibidem*, p.31.

⁸ *Ibidem*, pp.33-38; „Monitorul Oastei”, nr.55, din 19 august 1889, pp.892-894.

⁹ *Ibidem*, pp.40-88.

¹⁰ *Ibidem*, p.41.

¹¹ *Ibidem*, pp.162-180.

¹² *Ibidem*, p.90.

¹³ *Ibidem*, p.92.

¹⁴ Vezi pe larg, în volumul *Istoricul Școlii Superioare de Război, 1889-1939*, legile de Stat Major elaborate, precum și regulamentele Școlii Superioare de Război, cu comentariile aferente, de-a lungul celor cincizeci de ani de activitate. Evident, documentele oficiale se regăsesc în „Monitorul Oficial” sau „Monitorul Oastei”.

¹⁵ *Ibidem*, p.178.

¹⁶ *Ibidem*, p.179.

¹⁷ Cf. „Universul”, anul 56, nr.337, vineri 8 decembrie 1939, p.7, col.2. Problema desființării Școlii Superioare de Război în anul 1901 este legată de impasul economic în care se afla țara, încă din anul 1899, în urma recoltei neîndestulătoare, care a silit guvernele timpului la măsuri de austeritate severe. Aplicarea programului de economii s-a început sub guvernarea lui G. Gr. Cantacuzino (11 aprilie 1899 - 7 iulie 1900), s-a continuat de guvernul Petre P. Carp (7 iulie 1900 - 13 februarie 1901) și s-a accentuat sub guvernul Dimitrie A. Sturdza (14 februarie 1901 - 20 decembrie 1904), când economiile au luat forme drastice, iar ad-interim la Ministerul de Război (14 februarie 1901 - 18 iulie 1902) era chiar prim-ministrul D.A. Sturdza și a dorit să dea un exemplu de „sacrificiu”, motivând că o instituție școlară cu 15-20 elevi (studenți) în ambii ani nu era rentabilă în raport cu cheltuielile. Intervenția promptă a Regelui Carol I, întemeietorul Școlii, sub motivul că „Școala făuritoare de «conducători de oaste» trebuie să-și continue activitatea”, a salvat instituția. Datele guvernărilor din această notă, cât și din alte note din această evocare, după Ion Alexandrescu, Ion Bulei, Ion Mamina, Ioan Scurtu, *Enciclopedia de istorie a României*, Editura Meronia, București, 2000.

¹⁸ Un bust din bronz înfățișându-l pe generalul adjutant regal Ștefan I. Fălcoianu a fost dezvelit nu cu mult timp în urmă la Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, în curtea de la intrarea prin Șoseaua Pandurilor.

¹⁹ „Revista Armatei”, anul 7, nr.21-22, 15-20 noiembrie 1889, p.764. Vezi și Aurel Pentelescu, *Școala Superioară de Război (1889-1948), Repere cronologice*, în vol. *Cartea amintirilor absolvenților. O sută de promoții (1889-1995). Texte selectate*, coord. Mircea Agapia, Aurel Pentelescu, Ion Emil, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1994, pp. 520-528. Aceste *Repere cronologice* au fost transferate fără modificări în vol. Ilie Marin, Eugen Cican, Ion Emil, *Ad perpetuam rei memoriam*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2003, pp.15-25 și în vol. Mircea Mureșan, *Universitatea Națională de Apărare. Scurt istoric*, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004, pp.3-13.

²⁰ Vezi „Monitorul Oastei”, nr.70, 18 noiembrie 1889, pp.1114-1157.

²¹ Vezi nominalizarea promoțiilor Școlii Superioare de Război în excelenta lucrare Mircea Agapie, Dănuț-Mircea Chiriac, Ion Emil, Constantin Hlihor, *De la Școala Superioară de Război la Academia de Înalte Studii Militare. Comandanți. Profesori. Absolvenți*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1995, pp.175-212; *Istoricul ...*, p.101.

²² „Universul”, anul 56, nr.337, vineri 8 decembrie 1939, p.7, col.3.

²³ *Istoricul Școlii Superioare de Război, 1889-1939...*, p.101.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ Vezi, în acest sens, considerațiile pertinente dezvoltate în lucrarea *Istoricul Școlii Superioare de Război, 1889-1939*, din decada a treia, 1909-1919, cap.5, pp.254-270.

²⁶ „Universul”, anul 56, nr.337, vineri 8 decembrie 1939, p.7, cd.3.

²⁷ *Istoricul Școlii Superioare de Război, 1889-1939 ...*, p.311.

²⁸ *Idem*.

²⁹ *Ibidem*, p.312.

- Va urma -